

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויקהל-פקודי תשפ"ג

השבת - דעת של אמונה

תוכן

א' - בריאת העולם יש מאין / א

ב' - בריאת העולם כל רגע ורגע / ג

ג' - מחדירים את האמונה אל תוך דעתנו / ה

לה! מבין כל התועליות העצומות שאותן נוכל להשיג באמצעות שביתה ממלאכה, הרי שהגדולה מביניהן היא זו - לקנות שכל של תורה. הקב"ה פוטר אותנו מכל מלאכה ארצית ביום השבת, ותחת זאת מייעד לנו עבודה גדולה ונשגבה, החשובה עוד יותר מבנית המשכן: להפוך את שכלנו לשכל של תורה.

שמירת שבת - כיצד?

לכאורה כולנו "שומרים שבת". לא רק שומרים, אלא נזהרים ומדקדקים בכל פרט ופרט מהלכותיה החמורות. אולם לא זוהי "שמירת השבת". השבת נועדה להרבה יותר מכך. שבת קודש היא מכרה זהב של דעת ותבונה, שמכוחה יכולים אנו להפך ולרומם את שכלנו. עלינו ללמוד אפוא את הנושא הזה, שאם לא כן, נישאר עם דקדוק ההלכה, אולם לא נהיה מודעים לעושר העצום שאותו יכולים אנו להשיג ביום הזה, אם רק נקדיש לכך מעט מחשבה ומאמץ.

בעודנו מסתובבים לכיוון מערב ומזמרים "בואי כלה, בואי כלה", ובכך מקבלים את פניו של היום הגדול הזה, יום של מחשבה ודעת אלקים, עלינו לעשות זאת מתוך הבנה כי בכוחה של השבת לשנות אותנו - אם רק נסכים לשתף פעולה. השבת מלמדת אותנו דעות מסוימות ומסייעת לנו לקנותן, ועבודתנו ביום השבת היא לתת את דעתנו ולהקדיש את מחשבותינו לכך. אם נעשה כן, נזכה לרומם את שכלנו ולחיות גם בימות החול עם אותן דעות ומחשבות מרוממות.

בכך מכינים אנו את עצמנו לא רק לימות השבוע, אלא אף לעולם הבא, שכן מדרגתנו בעולם הבא תהיה בהתאם לבהירותן של דעות והשקפות התורה שהשגנו בעולם הזה.

א' - בריאת העולם יש מאין

מה ענין שבת אצל משכן?

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם" (שמות לה, א). משה רבינו אוסף את עם ישראל על מנת לצוותם על מלאכת המשכן, וללמדם את פרטי הדינים שנמסרו לו מהשי"ת בהר סיני. והנה, המשך הפסוק מפתיע ביותר, שכן מן הסתם היינו מצפים לשמוע תיאורים על כלי המשכן, בגדי הכהונה וכדו', אך תחת זאת מגיע ציווי אחר, שמהווה פתיחה לכל הנושא של המשכן: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם, שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לַה'". והשאלה עולה מאליה: מה ענינה של שבת בפרשה זו של הציווי על בנית המשכן?

ונראה כי בכלל כוונת התורה כאן היא ללמד את עם ישראל יסוד חשוב ביותר, שבבואם לבנות את המשכן, שיהווה מקום להשראת שכינתו יתברך בעולם, עליהם להבין שעיקר ה"משכן" בעם ישראל הוא השבת. לעומת המשכן שבו שרתה השכינה במקום מסוים, השבת ניתנה לעם ישראל ככלי להשרות את שכינת ה' בכל בית יהודי, "בְּכֹל מְשַׁבְּתֵיכֶם" - בכל מקום בו ידורו. "משכן השבת" - זוהי ההזדמנות הגדולה ביותר עבור יהודי לגדול ולהתעלות, אפילו יותר מהמשכן עצמו.

זוהי נקודה שעלינו ללומדה ולהפנימה: מלבד מה ששביתתנו ממלאכה ביום השבת מעידה על "וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה", הרי שחשובה לא פחות היא הידיעה ששביתת השבת מהווה הזדמנות עבורנו לגדול ולהתעלות. ההימנעות מהעיסוק הגשמי מהווה כר נרחב לעבודת ה', ומאפשרת לנו להקדיש את מחשבותינו

אכן, עלינו להבין מה יש בפסקה זו. הלא לא כתוב בגמרא שבשעת שקיעת החמה בליל שבת קודש, המלאכים מניחים את ידיהם על ראשינו. לא! דוקא בשעה שאומרים אנו "ויכולו", וכן אשה השומעת "ויכולו" מפי בעלה - רק אז זה קורה. וזו שאלה שעלינו לתת עליה את הדעת: איזה שינוי מתחולל בקרבנו בשעה שאנו אומרים את המילים הללו, שגורם לנו להיות ראויים לכפרה מיוחדת זו?

יש מאין

מה אנחנו אומרים ב"ויכולו"? אנו עומדים ומצהירים שברגע זה, רגע כניסת השבת, הושלמה בריאתו של היקום כולו. 31 הפסוקים הראשונים של התורה מתארים את הנס הגדול ביותר, אותו עשה הבורא יתברך מאז ומעולם - תהליך בריאת העולם יש מאין, ו"ויכולו" הוא הסיכום של נס זה. דבר זה הוא מבהיל על הרעיון, משהו שאין לו אח ורע כלל וכלל. זהו אירוע חד פעמי שהתרחש בבריאת העולם: הקב"ה ברא יש מאין.

המושג הזה אינו קיים כלל וכלל אצלנו. גם צורת הבניה המחודשת והיצירתית ביותר אינה מתקרבת כלל למושג "יש מאין". אפשר לבנות גורד שחקים מאבק. אם יערבו באבק הזה את הכימיקלים הנכונים, הרי שניתן יהיה ליצור אבנים וחומרי בנין, אך "ויכולו" מכריז כי הקב"ה ברא את העולם מבלי כל חומר שקדם לו. לא היה "מפץ גדול" ולא "מפץ קטן" לא היו חורים שחורים ולא כוכבים מתפוצצים. לא היה כלום. אפסיות. לא היה דבר מלבד רוח אלקים.

והנה, מהאפסיות הזו, "הוא אָמַר וַיְהִי" (תהילים לג, ט). ה' יצר את הכל. מתחילה עלה רצון מלפניו לברוא חלל - "מקום" שבו תוכל להתקיים בריאה, ואז עלה רצון מלפניו לברוא את צבא מרום. לאחר מכן ברא את כדור הארץ עם האטמוספירה שלו, שיהיה בו מים, אדמה, ויצורים חיים. הוא רצה שכל הבריאה כולה תתהווה, ובכלל זה האדם. היה זה מאורע חד פעמי שלא יחזור על עצמו לעולם - בריאת יש מאין.

עצם המושג הזה הוא מדהים ונשגב, ועבודת חיינו היא להשתדל שרעיון זה ישפיע, ולו במעט, על שכלנו. זוהי עבודתה המיוחדת של השבת. זהו "זכר למעשה בראשית". על אף ששכלנו אינו מורגל לצייר ציור מעין זה, מוטל עלינו לאמץ את כח הדמיון שלנו על מנת להשיגו. עלינו לומר את המילים הללו ולחשוב עליהן שבוע אחרי שבוע, עד שרעיון זה יתחיל לחלחל אל תוך שכלנו - **שהעולם הזה נברא יש מאין על ידי דבר ה' בלבד.**

אבק יהלומים שבת

הנושא שלנו כעת הוא, כיצד יכולים אנו לנצל את השבת כראוי. זהו נושא גדול ורחב, ויש כאן היבטים רבים שמוטל עלינו ללומדם היטב, אך במסגרת דברינו כאן נלמד בחינה אחת של יצירת "דעת של שבת", ונגסה להבין כיצד ניתן לעבוד עליה ולהתקדם בה. אמנם לא נוכל לקפוץ בסולם ולהתחיל תיכף ומיד לעבוד על הכל בבת אחת, אולם מי שיקדיש דקה פה ודקה שם לעבודה זו, יזכה להיחשף אט אט למכרה הזהב הזה ששמו "שבת". אל לנו לזלזל במחשבות קטנות אלו! משל למה הדבר דומה, ליהודי המתעסק בליטוש יהלומים, שבסיום כל יום עבודה, נוהג להתכופף על ברכיו ולאסוף בעזרת מברשת מיוחדת את אבק היהלומים המפוזר על הריצפה. פעם שאל אותו אחד הלקוחות: "מדוע אתה נוהג כך? לא מתאים לך לאסוף אבק מתחת השולחן!" אך בעל הבית מסביר לו: "לא מדובר כאן באבק רגיל, זהו אבק יהלומים, ולכן שווה לי להתכופף ולאסוף אותו".

לימודי הדעת שמלמדת אותנו השבת הינן חשובות כל כך, עד שאפילו ה"אבק" שלהם הוא יקר ערך להפליא. כאשר אנחנו עוסקים ביסודות עיקריים של תורתנו הקדושה, הרי שכל חלקיק קטן שלו הוא יקר ערך ובעל משמעות עצומה. כל הישג בעבודת ה', כל קנין של דעת, ולו הקטן ביותר, יקר הרבה יותר מיהלומים. לכן שווה לנו להשקיע זמן ומאמץ ללמוד פרט אחד קטן מתורה זו של כיצד לנצל את השבת. מי שיחיה את חייו תוך ניצול שבתותיו, התוצאה תהיה שהוא יתהפך לאיש אחר.

מלאכים בביתנו

הבה נפתח ב"ויכולו". מה קורה כאשר אנחנו נעמדים בתפילת שמונה עשרה, לאחר שמונה עשרה, וכן בשעת הקידוש, ואומרים, "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם"? אולי יפתיע אתכם לגלות שהצהרה זו שאנו מצהירים הינה חשובה כל כך עד שהגמרא (שבת קיט, ב) אומרת כי בשעה שאומר אדם "ויכולו" - "שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחסאתך תכופר". כך אומרת הגמרא!

עלינו לזכור זאת בליל שבת הקרובה כאשר אנו אומרים "ויכולו". שני מלאכים יניחו את ידיהם על ראשו ויבשרו לנו כי זכינו לכפרה מעוונותינו. איזו הזדמנות מפוארת! אם עד כה סברת שיהיה עליך להמתין חצי שנה עד ליום הכיפורים כדי להשיג כפרה, הרי שכאן מלמדת אותנו הגמרא שיש לנו יום כיפור בכל ליל שבת! כה גדול הוא הרגע בו אנו אומרים "ויכולו" - הוא שווה ערך ליום הכיפורים!

אי אפשר להחיות אותו, אך זוהי יצירה, משהו שאפשר לראות בעיני שכלנו.

המחשה זו נועדה כדי לעזור לנו להבין במקצת את הבריאה שלנו. הקב"ה "דמיין" יקום, והנה קם לו היקום שלנו. זה מה שהשבת באה ללמד אותנו - שהעולם הזה כולו, על כל חלקיו המגוונים, הם בעצם כלום, מלבד ביטוי של רצונו יתברך. "הוא אמר ויהי" - הקב"ה אמר, וכך נברא העולם יש מאין.

זוהי אחת העבודות המרכזיות המוטלות עלינו בשבת קודש - להתבונן על יסוד היסודות, שמחשבותיו של הקב"ה הן אלו שגרמו לבריאה כולה להתהוות. כאשר אנו אומרים "ויכולו", אנו מזכירים לעצמנו ולבני משפחתנו את האמונה בנס הגדול והעצום הזה, שכמותו לא היה מאז ועד כעתה - בריאת העולם כולו יש מאין.

ב' - בריאת העולם כל רגע ורגע

בין יקום לספסל

למעשה, "ויכולו" מלמד אותנו הרבה מעבר לכך, שכן יסוד זה, שהקב"ה ברא את העולם יש מאין, כולל הרבה יותר ממה שדובר עד כה. אותו נס מבהיל ובלתי נתפס, למעשה לא תם ונגמר כלל וכלל. יסוד ידוע ועיקרי באמונתנו הוא, שבריאת העולם לא היתה מאורע חד פעמי. כאשר נגר בונה ספסל, ברגע שסיים את מלאכתו, הרי שהמשך קיומו של הספסל אינו תלוי בו כלל וכלל. יתכן ואף שנים רבות לאחר שיסתלק מן העולם, הספסל שבנה ממשיך לעשות את מלאכתו, בלי כל קשר למצבו של מי שבנה אותו. בניית הספסל היתה ארוע חד פעמי, ואין לו כל השפעה על הספסל של היום. אולם לא כן הוא "בראשית ברא אלקים". לא! על זה נאמר "הוא צָנָה וַיַּעֲמֵד" - לא רק "הוא אָמַר וַיְהִי", לא היה זה ארוע חד פעמי, שה' אמר "יהי", אלא כל המשך קיומו ועמידתו של העולם הוא רק על ידי דבר ה'. בכל רגע ורגע, השי"ת בורא הבריאה מחדש.

בזה נוכל להבין את דברי הפסוק (תהילים קמו, ו), "עֲשֹׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשָּׁמַיִם אָמַת לְעוֹלָם" - ולכאורה הקשר בין שני חצאי הפסוק צריך ביאור. כיצד בריאת השמים והארץ קשורה ל"השִׁמְרָא אָמַת לְעוֹלָם" - לכך שה' שומר ומקיים את דברו?

התשובה היא היסוד הנ"ל. הקב"ה עשה שמים וארץ, אך לא זו בלבד שהוא ברא אותם לפני אלפי שנים, אלא הוא מקיים את דיבורו האמיתי לעולם. כל רגע ורגע הבריאה

משל התפוח הגדול

על מנת לקרב אל שכלנו את המושג הזה ולנסות לעמוד על משמעותו, נציע את המשל הבא: נסו נא לצייר בדעתכם תפוח-עץ ענק, בגודל של חדר. דמיינו את צבעו האדום-בוהק, עם נגיעות צהובות הפזורות על גביו. הביטו בעיני שכלכם על הגבעול היוצא מראש התפוח, שגודלו כגודל מקל הליכה. בתחתית התפוח ישנן מעין גומות זעירות, ממש כמו תפוח אמיתי. התפוח עומד שם, אדום ועסיסי, ואתם יכולים לשמוע אותו "קורא" אליכם כביכול, מתחנן שתטביעו בו את שיניכם ותהנו מבשרו המתוק. והנה, בעודכם מדמיינים את התפוח אותו אני מתאר בפניכם, אתם יוצרים ציור בשכלכם. אני נכנס אל תוך תודעתכם ומחשבותיכם ומצייר בשכלכם ציור של תפוח ענק ויפהפה.

והנה, בעודכם מדמיינים את התפוח הענק, הרי שבמידה מסוימת, התפוח הזה אכן חי וקיים בשכלכם, כתוצאה מכח הדמיון שמצייר ציור אמיתי ומוחשי. אתם אולי סבורים שברגע שתמשיכו הלאה ותחשבו על דברים אחרים, הרי שלא נשאר דבר מהתפוח הזה, והכל היה רק חלום יעוף, דמיון שכלה ועבר מן העולם. אולם קביעה זו אינה נכונה, כי למעשה, התפוח הזה חי וקיים לנצח. אותו דמיון שגרמתי לכם לדמיון בראשכם הינו יצירה - יצירה של ציור בדעתכם.

אותו ציור אינו דמיון בעלמא. אנו קוראים לזה "דמיון" - דמות, אולם למעשה זוהי עובדה קיימת. ניתן להוכיח זאת בקלות: נניח ובעוד ארבעים שנה תלכו ברחוב ותעברו על יד דוכן פירות שמונחים בו תפוחים אדומים עסיסיים, וזיכרון ישן מתחיל לנצנץ: "אה, אני נזכר שכשהייתי בחור צעיר, שמעתי פעם שיחה ודיברו שם על איזה תפוח ענק בגודל של בית". ואז פתאום, לנגד עיניכם צצה ועולה תמונה זו של תפוח-העיק, אותו ציירתם היום. היכן היה הציור הזה במשך ארבעים שנה? האם הוא אבד ונוצר מחדש כעת? לא, לא יצרת את זה עכשיו. הציור הזה היה קיים בשכלכם במשך כל אותן שנים, אלא שהוא היה מאוחסן עמוק בזיכרון שלכם. ברגע שציור זה נכנס אל תוך הראש, הוא נשאר שם לעד. ולכן בעוד ארבעים שנה, כאשר מישהו ילחץ על הכפתור הנכון - תכף ומיד הציור הזה "יקפוץ קדימה" אל קדמת התודעה, והנה הוא - התפוח האדום ניצב בגאון במלא הדרו.

דמיון הוא מציאות!

מה שבעצם אנחנו אומרים כעת הוא שהדמיון הוא למעשה מציאות, אלא שזהו סוג אחר של מציאות מהמציאות אותה אנחנו מכירים. אי אפשר לגעת בדמיון,

לאכול את אור השמש

דוגמא לכלל זה, שחומר יכול להפוך לאנרגיה, מוצאים אנו בפעילות הפשוטה של גופנו. היום בבוקר אכלת ארוחת בוקר, ומכח המזון הזה ישבת ולמדת סדר א'. פעילות גופך דורשת אנרגיה מרובה - מנין באה לך אנרגיה זו? מהמזון. האוכל, שהוא חומר, הופך בגופך לאנרגיה ומספק לך כח לבוקר שלם!

אתן לכם גם דוגמא הפוכה - אנרגיה שהופכת לחומר. צאו החוצה והביטו בעצים הצומחים בצידי המדרכה. לאחר מכן הביטו באור השמש. מהו אור השמש? נסו לתפוס מעט אור בתוך צנצנת זכוכית, ובדקו האם נוסף משהו למשקלה של הצנצנת. כמובן תגלו שמשקל הצנצנת שווה לכפי שהיה קודם לכן, אין שם שום חומר - אור השמש אינו תופס שום מקום או משקל, אלא מדובר באנרגיה בלבד.

אולם ראה זה פלא - ברגע שאור השמש פוגש את העלה הירוק, הוא מתחיל לייצר עמילן. שימו לב - הוא אינו **משנה** את תכולת העלה והופך חומרים מסוימים לעמילן - לא! אור השמש **בעצמו** הופך לעמילן, ובכך הופך למזון. במילים פשוטות - אנרגית השמש הופכת לחומר. אז הנה לנו דוגמא חיה למציאות זו שבה אנרגיה הופכת לחומר.

מדובר בנס של ממש! הכלל הזה הומחש על ידי ניסוי שנערך במשך עשר שנים. פעם לקחו גיגית-ענק, מילאו אותה באדמה, ונטעו בה עץ תפוחים. בתחילת הניסוי שקלו את האדמה וכן את העץ. בכל שנה גדלו תפוחים על העץ, ועורכי הניסוי הקפידו לשקול את כל התפוחים במשך כל אותן שנים. לאחר עשר שנים, שקלו שוב את האדמה והעץ, וגילו שמשקלה של האדמה ירד בגרמים בודדים בלבד. במילים אחרות, כל אותם מאות קילוגרמים של תפוחים שגדלו בכל אותן שנים, לא לקחו כמעט כלום מהאדמה. אמנם הם לוקחים מעט מתזונתם מהאדמה, והמעט הזה הוא חשוב ביותר עבור גדילת הפירות, אך רוב רובם של התפוחים מגיע ממים, אוויר, **ואור השמש**. נמצא שכאשר אנחנו אוכלים תפוח, בעצם אנחנו אוכלים את אור השמש. כיצד זה הופך האור, שהוא אנרגיה, לחומר? זה נס.

יש מיש

חשוב להדגיש, שאין כוונתנו לומר חלילה שאנרגיה היא "אין". לא ולא! האנרגיה גם היא בריאה של הקב"ה, אלא שעבורנו היא מהווה משל טוב כדי לתפוס ולו במעט את המושג "יש מאין". כשם שקשה לנו להבין כיצד יתכן שאור שמש הופך לחומר שניתן למשש, אך העובדה היא

מתהווה על ידי רצונו של הקב"ה, וכל קיום הבריאה תלוי אך ורק בכך שהוא ממשיך לרצות בכך. זהו "שומר אמת לעולם" - הוא שומר את רצונו ודיבורו הראשון, וממשיך לצייר את העולם בכל רגע ורגע מכח מחשבותיו, וכך מתהווה הבריאה.

משמעות מפתיעה

אם נתבונן בכך נבין כי משמעות הדברים היא שכל מציאותנו היא רק בדמיון. גם אם ניקח מחט ונדקור את עצמנו, ונצעק "אי!" - גם זה אינו אלא דמיון, אלא שזהו ה"דמיון" של ה', ודמיון כזה כואב. גם כאשר אנו אוכלים תפוח עסיסי, גם זה דמיון, וההנאה ממתיקות התפוח היא פרי רצונו של השי"ת, שהיווה בכך "דמיונו" העצום.

כל חוקי הבריאה שאנו מכירים אינם קיימים אלא בדמיון של ה'. לדוגמא, משאית ענקית הדוהרת במהירות רבה - למעשה גם היא אינה אלא דמיונו של ה', אלא שרצון ה' היה לקבוע כלל ששני חפצים אינם יכולים להתקיים בתוך חלל אחד, ועל כן, מי שיעמוד בדרכה של המשאית ייפגע - אך רק משום שכך עלה הרצון מלפני ה'.

חוקי המדע

יסוד זה מתבטא אף בחכמת המדע, כפי שהתגלה בשנים האחרונות. הנה עולמנו מורכב מחומר - כלומר דברים ממשיים בעלי גודל ומשקל, המורכבים מאטומים, שהם אבני הבנין של החומר. לעומת זאת יש את האנרגיה - דהיינו צורות שונות של כח הקיימות בבריאה. לאנרגיה אין שום ממשות, והיא אינה מורכבת מאטומים.

והנה, עד לפני מספר שנים, ההנחה המקובלת בעולם המדע היתה שחומר אינו יכול להתכלות או להעלם, מה שמכונה "חוק שימור החומר". כולם חשבו כי גם אם תטחן חפץ דק דק עד שהוא יהפוך לאטומים, הרי שבסך הכל כמות החומר תהיה זהה לכפי שהיתה קודם לכן, ורק החלקיקים יהיו קטנים יותר. גם אילו היית מצליח לחתוך את האטומים לחלקיקים עוד יותר קטנים, הכל עדיין נשאר חומר, משהו ממשי ואמיתי. כך היה מקובל לחשוב, שכל חומר נשאר קיים לעד, ואי אפשר להשמידו לגמרי.

רק בשנים מאוחרות יותר גילה עולם המדע שלא כך הם פני הדברים, וכי ניתן, בתנאים הנכונים, להשמיד חומר באופן מלא ולהפוך אותו לאנרגיה. אפילו כיום ישנם רבים שאינם קולטים את עוצמתה של תגלית זו. ניתן לפוצץ חפץ כך שלא ישאר ממנו **כלום** - לא אבק, לא אטומים - כלום! כל כולו יהפוך לאנרגיה. ולא פחות מפתיעה מכך היא המחשבה כי ניתן להפוך אנרגיה לחומר. כיום מגדירים זאת כ"חוק שימור חומר-אנרגיה", לפיו תמיד ישאר אחד או השני - ניתן להפוך חומר לאנרגיה וכן אנרגיה לחומר.

תוך דעתנו

סגולה לראיה טובה

לאחר שהבנו את משמעותו של "ויכולו", נוכל להבין את מאמר חז"ל (ברכות מג, ב): "פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם". הגמרא מלמדת אותנו שכאשר אדם הולך במהירות מתוך לחץ ודאגה, הוא ממחרת להגיע להיכן שהוא וחושש פן יאחר - הליכה כזו משפיעה על כח הראיה של האדם.

עצם המציאות הזאת ידועה ומוכרת גם בעולם הרפואה. תשאלו רופאי עיניים מומחים והם יאמרו לכם כי רגשות חזקים של לחץ, חרדה, דאגה, כעס - עלולים להשפיע פיזית על כח הראיה. כך אומר דוד המלך ע"ה: "עֲשֵׂשָׁה מִכְעַס עֵינַי" (תהילים ו, ח) - הכעס גורם לעיניים להתבלות. לכן כדאי להיזהר מהכעס, שכן הוא עלול לפגוע בראיה. פעם ביקרתי אדם שאיבד לחלוטין את מאור עיניו כתוצאה מכעס. זוהי עובדה קיימת, שרגשות כגון לחץ, דאגה וכעס משפיעים על מערכת העצבים.

אף אחד אינו רוצה לאבד את מאור עיניו או אפילו לפגוע בכח ראייתו, אולם אף על פי כן, כולנו עסוקים כל ימות השבוע בלפסוע פסיעות גסות. אנחנו ממהרים מכאן לשם, לחוצים ומודאגים. האם יש תרופה לפסיעות הגסות הללו?

וכאן מגיע המשך דברי הגמרא, ומלמדת אותנו "מאי תקנתיה" - מהי תקנתו של מי שפוסע פסיעות גסות? "להדריה בקדושה דבי שמי" - מאור העיניים חוזר אלינו על ידי קידוש של ליל שבת. עלינו לעמוד על טיבו של מאמר זה.

היחלשותה של ראיית השכל

במשך כל ימות השבוע, האדם טרוד במלאכתו ובעיסוקיו, והדבר גובה ממנו מחיר פיזי - גופו הולך ומתעייף, הולך ונחלש. אולם מלבד הלאות והעייפות הגופנית, הרי שהעיסוק המתמיד בענייני הגוף והחומר מחליש את עיני השכל, את היכולת לראות דברים בצורה בהירה וברורה. ההטרדה הקבועה המעסיקה אותנו, גורמת לנו לאבד את ראיית השכל, והיסודות הגדולים והאמיתיים של אמונתנו מאבדים מזוהרם ובהירותם. זוהי מציאות חיינו: כל עיסוק בגשמיות, גם אם מדובר

שכך קורה, וכאשר אנו מביטים באור השמש, בעצם ניתן לראות שם תפוחי אדמה ומלפפונים, ואפילו בני אדם! כן, בני האדם מגיעים אף הם מאור השמש! כפי שאנחנו רואים בחוש את המציאות הזו של כח בלתי ממשי ההופך לחומר ממשי, כך יכולים אנו להתחיל לתפוס את האמת הגדולה הזו שדבר ה' ברא את הבריאה שלנו יש מאין.

אולם הסוד האמיתי של המשג "יש מאין" הוא, שלא רק שניתן להפוך אנרגיה לחומר וכן להיפך, אלא שלמעשה הם אחד. גם מה שאנחנו קוראים "חומר" עשוי רוב רובו מאנרגיה. המדע היום גילה שרוב רובו של האטום, שהוא אבן הבנין של החומר, הוא למעשה חלל ריק. כיום שניתן לראות אטומים דרך מיקרוסקופ, גילו המדענים שגרעין האטום, שבו מרוכז החומר של האטום, מהווה רק אחד חלקי טריליון (!) מנפח האטום. משמעותו של דבר היא, שאבני הבנין של העולם שמסביבנו אינם אלא חלל ריק ואנרגיה.

המכנה המשותף לחומר ואנרגיה הוא ה"אין" שלהם. הכח החבוי בכל דבר בבריאה הוא דבר ה': "יהי", ורק דבר ה' הוא זה שמהווה את הכל. כאשר אנחנו נוטלים לידינו את גביע היין ואומרים "ויכולו", בעצם אנחנו מחזיקים בידינו את דבר ה'. יש כאן אנרגיה המתקיימת אך ורק מכח "הוא צוה ויעמוד" - ה' הוא זה שמצווה על האנרגיה לקבל צורה של גביע כסף מלא ביין.

ההבדל היחיד בין החומר של היין, החלות ופרצופיהם המתוקים של ילדיך הוא הצורה שאותה צוה ה' לקבל את האנרגיה. כל הצורות המגוונות של האנרגיה והחומר שאנחנו מכירים בבריאה, הם ביטויים שונים של דבר ה'. הבריאה כולה אינה אלא "דמיונו" של ה'. העולם נראה לנו כאמיתי וממשי, אולם לאמיתו של דבר הכל הוא רק ביטוי של רצון ה' וכח מחשבותיו. הוא נוצר על ידי "דמיונו" של ה', וממשיך להתקיים רק בזכותו. ברגע שאדם מבין שכל מה שהוא רואה הוא רק ביטוי של "הוא צוה ויעמוד", הרי שכל חייו משתנים מן הקצה אל הקצה.

ג' - מחדירים את האמונה אל

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670

תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

מי שמנצל את השבת לחיזוק היסודות הללו בנפשו, חייו הופכים לחיים של ביטחון בה', ומסתלקים ממנו כל הלחצים והדאגות. אין צורך לדאוג, כי הכל נמצא תחת שליטה. הקב"ה מהווה את הכל - כל אטום ביקום ממשיך להתקיים רק על ידי דיבורו, והוא שולט שליטה גמורה בכל דבר קטן וגדול.

מי צריך שרברב?

לפעמים דברים משתבשים, והמצב נראה כחסר תקווה. ערב שבת, וסתימה נוראית גורמת להצפה בכל רחבי הבית. עקרת הבית מתחילה לגרוף את המים, ובו בזמן מנסה, ללא הצלחה, למנוע מהילדים מלרוץ ולהחליק בתוך השלוליות הגדולות שנוצרו ברחבי הבית. כמובן שעליה עוד להכניס את הקוגל לתנור, ונשאר עוד הרבה מאוד הכנות לשבת. מצב כזה אמור היה להביא אותה לאובדן שליטה מוחלט. בעלה, ששב זה עתה מהעבודה, תשוש, עצבני ומלא דאגות, עלול היה אף הוא לפלוט משהו כמו: "מה קורה כאן? מה זה ההצפה הזאת? מדוע לא הזמנת שרברב?!" יש כאן סכנת התפוצצות!

אולם לא, הוא אינו מגיב כך, וגם היא נשארת רגועה. מדוע? כיצד הם שולטים בעצמם? משום שבשבת שעברה, שניהם למדו את הלימוד החשוב והיסודי של "ויכולו". הם בנו בתוך נפשם משכן של שבת, שנותן את הכח והאמונה הבהירה להישאר רגועים. הם יודעים שהכל נמצא תחת שליטה, ושבסוף הכל יהיה בסדר. בסוף הרצפה תהיה יבשה, וגם השבת הקרובה תהיה שמחה ושלווה.

שבת פירושה שהקב"ה אומר לנו: "קינדערלך, אני כבר אדאג להכל. יש סתימה? אני אדאג גם לזה. אתם תעשו מה שאתם יכולים, ואני כבר אדאג שבסוף הכל יסתדר". וגם אם חלילה בני הזוג טרם למדו כראוי את הלימוד של שבת, ואכן התרחשה "התפוצצות". הוא אמר מילה שלא במקום, וגם היא הגיבה בצורה בלתי נאותה - עוד לא מאוחר. מרגע זה והלאה אפשר להחליט להיות יהודי של "ויכולו". עצרו וחשבו: "עוד מעט תגיע שבת. ה' שולט בכל!" אל תתרגזו! זכרו שה' כאן ושהכל נמצא תחת שליטה, בלעו את העלבון והמשיכו הלאה. ביכולתו של כל יהודי להיות "שבת'דיק" בכל זמן ובכל מצב, גם בצהרי יום ששי כשהבית מוצף במים.

המיליונרים של "תורת אביגדור"

"ויכולו" מלמד אותנו שבכל היקום כולו אין כלום מלבד דבר ה'. "מלא כל הארץ כבודו" - כל מה שאנחנו רואים מזכיר לנו את ה', כי אין שום מציאות מלבדו יתברך, מלבד רצונו ומחשבותיו. אילו היה הקב"ה מסיר את מחשבותיו מאיתנו אפילו לרגע אחד, היינו נעלמים כליל - לא הופכים

בגשמיות כשרה למהדרין, יוצר מחיצה בינינו לבין האמת, בין האדם לבין בוראו.

האדם מתחיל לאבד ממאור עיני הנפש. הוא הופך למגושם וחומרי יותר, וחושב שהכל תלוי בו ובהשתדלותו. הוא מתחיל לטעות ולחשוב שהוא זה שעושה ופועל בעולם הזה. הוא מרוויח את מחייתו, הוא מטפל בענין הזה והזה, הוא יוצר ובונה. לכן עליו למהר לכאן ולשם, כדי להספיק את כל מה שמוטל עליו לעשות. הוא פוסע פסיעות גסות, מתוך לחץ ודאגה פן לא יעלה בידו לטפל בענין ההוא. רגשות אלו, מלבד הנזק שהן גורמות לראיה הפיזית, הרי שהם מחלישות את ראיית הדעת, ומטשטשות את היכולת לראות מי באמת שולט בבריאה, ומי הוא זה שבו תלויים כל הצלחותינו.

תרופת הפלא

מה עושים? האדם עומד כעת במצב שהוא כבר אינו רואה בבהירות ואינו מכיר בצורה ברורה כי ה' הוא זה ששולט בעולם. "מאי תקנתיה?" - האם יש תרופה למכתו? וכאן מגלה לנו הגמרא את תרופת הפלא. קידוש של ליל שבת הוא הזדמנות לרפא את מאור עינינו הגשמי, ולהחזיר את חדות הראיה של השכל.

אתה עומד על יד שולחן השבת הערוך לתפארה, ואינך מאמין שגם הפעם הצלחת להגיע לליל שבת. לא חשבת שזה יקרה. היית כל כך עמוס בעבודה, התרוצצת ודאגת, אך כעת אתה לבוש בבגדי השבת, מחזיק בידך את גביע הקידוש, וכל הדאגות והטרדות כבר מאחוריך. אתה עומד ומצהיר שכל הדאגות היו לשווא, וכל הלחצים לא הועילו דבר. "ויכולו השמים והארץ" - הכל נברא ונעשה על ידי ה' יתברך. הוא זה ששולט בכל, הוא ממשיך להוביל אותנו ולנהל את כל עניינינו.

מי שחושב כך בזמן שהוא אומר "ויכולו", או בזמן שהוא שומע את בעל הבית אומר "ויכולו", ימצא בשבת תנחומים ומרגוע לנפשו. הידיעה הנפלאה הזו, שהבריאה כולה אינה אלא דבר ה', וכי הוא שולט בכל חלק ופרט מחיינו - עוטפת את כל מהותו של האדם ופורשת את כנפיה על נפשו. כעת הוא יכול לשבת בשולחן השבת ולהירגע מהלחץ וההמולה של ימות השבוע. השבת היא הנחמה הגדולה של החיים! כשאנחנו אומרים "ויכולו", הקב"ה אומר לנו, "אל דאגה, אני כבר אדאג לך. אמנם אתם תמשיכו לעסוק בהשתדלות המוטלת עליכם, אולם את הדאגות תשאירו ליי". זה מה שהשבת מלמדת אותנו, וזו הדרך להשיג את תחושת השלווה האמיתית שמגיעה עם עבודת הביטחון, והיא זו שמחזירה לאדם את מאור עיני שכלו, ומחדדת בנפשו את היסודות הגדולים של אמונתנו.

וזאת משום שב"ויכולו" אנו חוזרים אל יסוד היסודות, הבסיס עליו מושתתת כל תורתנו ועבודתנו, שהבריאה כולה היא אך ורק דבר ה'. אמירת "ויכולו" חשובה היא עד מאוד, שכן היא משפיעה על שכלנו. עצם ההכרזה מחוללת בקרבנו שינוי של ממש, וכל המבט שלנו על העולם מתהפך מן הקצה אל הקצה. אין כבר טבע, הכל הוא רק דבר ה'. כל מה שאנו רואים הם רק ביטויים שונים של דבר ה'. המושג הזה הינו יסודי כל כך, עד שמי שקונה אותו משתנה לגמרי, והרגע הזה הופך אצלו ליום הכיפורים! כן, יום הכיפורים!

הפרה החרדית

זוהי משמעותו האמיתית של המושג "תשובה" - להכיר את ה' בתוך הבריאה. כל שאר חלקי עבודתנו הם רק סעיפים של יסוד זה. מי שאינו מחדיר לדעתו את המושג של "יש מאין", הרי שעבורו "תשובה" היא חסרת משמעות, שכן הוא כמו בהמה חסרת דעת. אכן, בוודאי עדיף להיות יהודי חסר דעת מאשר להמשיך לחטוא. עדיף להיות "פרה חרדית" מאשר "פרה חוטאת", אך להישאר כמו פרה ולחיות ללא תשובה אמיתית, בלי לשוב לדעות האמת שעמהן מצויים אנו לחיות את חיינו, הרי שזוהי טרגדיה של ממש. מי שאינו מנצל את שכלו ומפעיל את כח מחשבתו, הרי הוא כמו בהמה. מי שאינו חפץ להמשיך לחיות את חייו כבהמה, מוטב שיתחיל לנצל את שבתותיו לעבודה זו - לקנות בנפשו את האמונה שה' ברא את העולם יש מאין, וכי הוא ממשיך לקיים אותה אך ורק בכך רצונו.

יסוד זה הינו חשוב כל כך, עד שעצם המחשבה עליו, ואמירת "ויכולו" המעידה על אמונה זו, מזכה אותנו בבשורת הכפרה המיוחדת שמבשרים לנו המלאכים בכל שבת. מדוע ראויים אנו ל"וסר עוונך וחטאתך יכופר"? משום שהבאנו את הקרבן החשוב מכל - קרבן הדעת. חשבנו על היסוד הגדול של בריאת העולם יש מאין, ובכך הקרבנו לה' קרבן של דעת.

עיקרה של שבת

יתכן והדברים נשמעים לכם כגוזמה, אך אין כאן כל גוזמה! כאשר יהודי חושב על הרעיון הזה, אפילו לרגע קט, הרי שהוא משנה את מבטו על העולם, וזה מביא לו את הכפרה הגדולה ביותר. להכיר שהקב"ה מהווה את העולם שלנו יש מאין, ברגע זה ממש, זוהי התשובה הגדולה ביותר. התשובה על החטאים, עם כל חשיבותה העצומה, אינה מתקרבת לתשובה הבסיסית והיסודית של ההכרה במציאות ה' בעולם ושל בריאת העולם יש מאין.

לאבק או אטומים, אלא אפסיות גמורה. ידיעה זו צריכה להיצרב בתודעתנו, שכן זהו יסוד היסודות של אמונתנו, ולא רק בנוגע לשבת.

מה שאתם שומעים כעת הוא העושר הגדול ביותר. כל רעיון ויסוד אמיתי של התורה הוא יהלום, והיסוד הזה שלמדנו, שהבריאה כולה אינה אלא דבר ה', הופך אותנו למיליונרים. וגם אם כבר ידענו את זה, בכל פעם שאנחנו חוזרים ומחדדים לעצמנו את היסוד הזה, הרי שאנו קונים יהלום נוסף. ומי שמתחיל לחשוב על הרעיונות הללו, הופך לאדם אחר, וכל המבט שלו על החיים משתנה מן הקצה אל הקצה.

גם אם אמרנו "ויכולו" במשך עשרות שנים, ובכל פעם חשבנו והתבוננו על היסוד הזה, עלינו להמשיך לעשות כן שוב ושוב, כי כל פעם נוספת מחדדת עוד יותר את המבט הזה בשכלנו, ומלטשת ליטוש נוסף ביהלום הדעת הנפלא הזה. אפילו לאחר אלפי "ויכולו" - בכל פעם שאנחנו חוזרים על יסוד זה, אנחנו מקבעים אותו בדעתנו בצורה חזקה יותר.

"פצצת מימן" של דעת

יהודי שאומר "ויכולו" וחושב על הדברים הללו, מכניס את תוך שכלו לא רק ידיעה קטנה וחשובה, לא מדובר רק באבק יהלומים, אלא זוהי "פצצת מימן" של דעת. הידיעה הזו שהכניס אל תוך ראשו, מביאה לתוצאות מרחיקות לכת. כאשר יהודי מכריז שהקב"ה ברא את הבריאה יש מאין וממשיך לקיים אותה בכל רגע ורגע, הוא מכריז בזאת שאין בעולם דבר מלבדו יתברך ורצונו, והוא מתחיל לראות את ה' בכל מקום ובכל מצב.

וכאן אנו שבים ל"יום הכיפורים" שחל בכל שבת ושבת. שאלנו בתחילת דברינו, כיצד זה זוכים אנו למעין יום כיפור קטן בשעת אמירת "ויכולו", ומדוע מגיעה לנו כפרה על עוונותינו. ואכן, זוהי שאלה גדולה: הלא בליל שבת הזה שבו אנו אומרים או שומעים "ויכולו", לא התחדש לנו דבר. אנחנו אומרים "ויכולו" כבר עשרות שנים, ומה יוסיף לנו ה"ויכולו" של השבת הקרובה? איזה מידע חדש יש כאן? איזה שינוי משמעותי מתחולל בנו שכעת אנו הופכים לראויים לכפרה מיוחדת על ידי המלאכים הקדושים?

תשובה אמיתית

התירוץ הוא, שאמירת "ויכולו" היא התשובה הגדולה מכל! גם כאשר אדם עומד ביום הכיפורים במשך שעות על גבי שעות, מתענה ומתפלל לה' ומקבל על עצמו באמת ובתמים לעזוב את דרכו הרעה - הוא אינו מתקרב כלל לטהרה אותה הוא משיג על ידי אמירת "ויכולו".

היא הופכת בקרבנו לבסיס עליו נבנה שכל התורה, המכין אותנו לחיי הנצח בעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים בונים בית של שבת

כולנו מקפידים ב"ה על שמירת השבת כהלכתה, אך אנחנו מעוניינים לנצל את ההזדמנות שמביאה בכנפיה השבת - לקנות אמונה אמיתית בבריאת העולם יש מאין. בשבת הקרובה נקפיד בלי נדר להקדיש דקה אחת של התבוננות במשך כל אחת משלושת סעודות השבת, שבמהלכה נביט על חפץ גשמי - גביע הקידוש, מאכלי השבת, או אפילו פניהם של בני משפחתנו, ונזכיר לעצמנו שאין בהם שום דבר מלבד דבר ה'. הם נבראו יש מאין, וממשיכים להתקיים רק על פי רצון ה'.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהי השקפת התורה בענין "צמחוניות" - אנשים שאינם אוכלים בשר?

תשובה:

יחסה של התורה לצמחוניות היא כמו לכל התנהגות שאדם מקבל על עצמו. התורה אינה אוסרת בשום מקום על האדם להיות צמחוני, אך גם אינה מצווה אותנו להיות כזה. זה כמו לשאול: "מהי השקפת התורה בענין ריהוט בצבע חום-אדמדם?" התשובה היא שבבואך לרכוש ריהוט, עליך לשקול איזה צבע מתאים לך.

כמובן, מי שאינו אוכל בשר מטעמי בריאות או פרישות, זה בסדר גמור. לעומת זאת, אדם שאינו אוכל בשר מטעמים אידיאולוגיים, משום שהוא מאמין שמבחינה מוסרית הדבר אינו נכון, זה כבר סיפור אחר לגמרי. אין כל ספק שאכילת בשר הוא דבר נכון וראוי מבחינה מוסרית, ומי שסובר אחרת הרי הוא אפיקורס. אדם כזה אינו יהודי, כי אי אפשר להיות יהודי ולאמץ השקפה שהיא נגד התורה. התורה מלמדת אותנו כי "הארץ נתן לבני אדם" - לכל מין האדם, ובפרט לעם ישראל. מי שמערער על זכותו של המין האנושי לאכול בשר של בעלי חיים, מערער על עצם סמכותה של התורה הקדושה, הקובעת כי המין האנושי הוא המין המכובד והמובחר ביותר.

כמה חבל שרבים כל כך מבין שומרי השבת אינם מודעים לענין זה. הם מדקדקים בקלה כבחמורה, אך אינם חושבים כלל על מהותה של השבת, ובכך הם מחמיצים את הזדמנות הפאר שניתנה לנו בשבת.

הבה ננסה מכאן ואילך, לזכור בכל שבת ושבת, כפי יכולתנו, שכל מה שאנחנו רואים בעולם אינו אלא רצון ה' היוצא לפועל בעולמנו הגשמי, ובכל רגע ורגע ממש, הוא ממשיך להתקיים אך ורק משום שזהו רצון ה'. בכל מקום שאליו תלך ובכל מקום שבו תסתכל, בדרך לבית הכנסת, בחזור מבית הכנסת, וכן כל מה שאתה רואה בשולחן השבת - גביע הקידוש, פרצופיהם של ילדיך, הכל הוא אך ורק מחשבותיו של השי"ת. כאשר אתה פוסע ברחוב, אתה הולך מכח מחשבותיו של ה'. הוא ברא בריאה בדיבורו, ולכן אנחנו רואים אותה, אך לאמיתו של דבר אין שום מציאות אמיתית מלבדו יתברך.

הדרך אל הכרת האמת

זהו יסוד היסודות של תורתנו הקדושה, ולכן המילים "בראשית ברא אלקים", המבטאים את בריאת העולם יש מאין, מוקמו במיקום החשוב ביותר בתורה - בתחילתה. זו הסיבה שהאירועים החשובים ביותר בדברי ימי עם ישראל - יציאת מצרים ומתן תורה, נחגגים בשמחה ובששון רק פעם בשנה, ואילו בריאת העולם יש מאין נחגגת מדי שבוע, בשבת קודש. היסוד העצום הזה מוחדר על ידינו שוב ושוב, מדי שבת בשבתו.

ולכן, לפני תחילתה של בניית המשכן, הקפיד משה רבינו להסביר לעם ישראל על חשיבותה של שבת קודש, שעל אף ששכינתו יתברך השורה בתוך משכן גשמי, בהחלט מעורר את אמונתם החושית של עם ישראל, הרי שניתן להשיג אמונה זו ביתר קלות באמצעות השבת השורה בביתו של כל יהודי ויהודי. ההוראה לעצור את בניית המשכן ביום השבת, החדירה בעם ישראל את ההבנה כי אפילו ההתלהבות הגדולה שקיימת בבניית המשכן, צריכה לפנות את מקומה עבור בניית בית של שבת קודש.

על אילו יסודות מושתתת בניית בית של שבת? על ההכרזה הגדולה שאנו מכריזים ב"ויכולו". הבסיס לכל מחשבותיו של היהודי הוא האמונה בבריאת העולם יש מאין. כה גדולה היא הכרזה זו, עד כי אמירתה בליל שבת הופכת את המעמד לשווה-ערך ליום הכיפורים. איננו לומדים שום "חידושים" שלא ידענו קודם לכן, אלא רק מחזקים בקרבנו את ההכרה האמיתית של בריאת העולם, וזה עצמו מביא לנו כפרה גדולה, משום שזהו יסוד היסודות. כאשר אנו משיבים אל הלב את ההכרזה הזו,